օգնականի ետևից, որ օգնութեան համնի, երկուսն էլ թողնում են ձիաններին պահպանելու, միայն երեք հոգի՝—աղղուևցի Վարդանը, պ. Առաքել Տէր-Առաքելեանցը և մի քիւրդ զինուորված առաջ են գնում: Բանը հասկացվում է, փախստը ընկնում է, Թուրքերի վրաններում, հարագործները գլխի և ընկնում, որ իրանք շրջապատված են և գուշէ կարծում են թէ իրանց հակառակորդները շատ են, այդ պատճառով լաւ զինուորվում են և աշխատում են մեր տղերանց մի կերպ ճանապարհի բռնանից հեռացնել և վրաններից ցած գցել, բայց այդ չէ յաջողվում նրանց: Ծարուհառեալ Քեալբալայ Աղիզը, այդ նշանաւոր աւազակը, ծպտեալ շորերով դուրս է գալիս վրանից և կամաց գնում է դէպի այն վրանը, որի դրանը իր ձին պատրաստում էին: Այսքանը յաջողում է Աղիզին. նա ճարպիկութեամբ թռչում է իր ձիու քամակը, ծպտեալ շորերը թափում է թէ չէ, ամբողջ մարմինը նոր ձևի զէնքերի մէջ պատած է լինում: Հէնց այս րոպէին մեր տղերքը ճանաչում են Աղիզին և հրացանները պատրաստի ամէնքը մի կողմից ձայն են տալիս.—Էյ Աղիզ, զէնքերդ թափիր, անձնատուր եղիր, մենք քեզ համար ենք եկել:—Հեռու կացէք, թէ չէ բոլորիդ կը կոտորեմ, պատասխանում է հռչակաւոր Աղիզը և գնդակները մէկ միւսի ետևից շաղ է տալիս մեր տղերանց վրա, բայց բարեբախտաբար շորերը ծակելով և մէկի ձեռքը արիւնելով գնդակները անցնում, իսկ Աղիզը անվեհերաբար գոռգոռացնում է հրացանը և կամենում է ճանապարհ բաց անել փախչել: Աղուևցի քաջ Վարդանը, որ այսպիսի ճակատամարտների մէջ հազար անգամ եղել է, մի անգամ արձակում է հրացանը և գնդակը Աղիզի շորերը ծակելով անցնում է և այսպիսով կնքնապատկում է Աղիզի կատաղութիւնը, որ առատօրէն գնդակ գնդակի ետևից թափում էր իր երեք հակառակորդների վրա: Ճակատամարտը տաքացաւ, Թուրքերի բազմութիւնը հանդիսատես էր լինում տաք կռուին, իսկ կանայք անդադար աղաղակում էին «հէ՜ Ալլայ, սան քեարամաթ էյլայ բիզիմ Աղիզայ»: Կռուի լաւ տաք ժամանակ, Առաքել Տէր-Առաքելեանցը մի անգամ էլ որ բաց է անում հրացանը, գնդակը թափանցում է ուղիղ Աղիզի կուրծքի մէջ, որ իսկոյն փաթաթվելով ձիու պարանոցը, վեր է ընկնում իր հօր վրանի առաջ: Մեր տղերքը աճապարում են մօտ գնալ և գլուխը կտրել, բայց դիմացի վրանից այնքան հրացաններ են դցում որ անկարելի է լինում մօտ գնալ: Մեր տղերքը ընկնում են հրացան արձակել դէպի վրանը, որտեղից ամենաքաջ սրտով պատերազմում էր զինուորված Աղիզի կինը, որի հրացանի գնդակները շատ անգամ նպատակին մտնում էին: Կանայք դուրս են թափվում վրանից և աշխատում են փախչել: Այդ րոպէին Աղիզի ընկեր հռչակաւոր Է լ ե Խ ա ս-օ ղ-լ ի ն կնոջ շորեր հագած կամենում է փախչել: Առաքել Տէր-Առաքելեանցը իսկոյն ճանաչում է որ կնոջ շորերով գնացողը Է լ ե Խ ա ս-օ ղ լ ի ն է, իսկոյն առաջը կտրում և աջ ուսը վիրաւորում: Մինչդեռ հարագործը պատրաստվում էր մի գնդակ հասցնել Տէր-Առաքելեանցին, իսկոյն վրա է հասնում Վարդանը և մի հրացանով հարագործին գետին գլորում: Այսպէս՝ ժամ ու կէս տաք ճակատամարտից յետոյ, կարողանում են մեր երեք քաջերը երկու հռչակաւոր աւազակներին սպանել և մնացածներին փախցնել:—Ճակատամարտը վերջացել էր, երբ վրա հասաւ գաւառապետի օգնականը և Թուրքերի ոյժը աւելի թուլացաւ:

Այս ժամանակ Աղիզի գերդաստանը, երեխաները հաւաքվեցան նրա դիակի շուրջը և Թուրքերէն լալաման տալով լաց էին լինում: Իսկ Աղիզը, որ դեռ շունչը չէր փչել, զանազան ընծաներ էր խոստանում որ իրան գոնէ թոյլ տան իր հօր վրանի տակ փչելու իր շունչը:—Ամենից զարմանալին այս է, որ Աղիզի ծերունի հայրը այդ րոպէին գառ էր մորթում և մեր տղերանց սեղան հրաւիրում: Բայց երբ մեր տղերքը մերժում են թէ «մենք այս րոպէին քո որդին սպանել ենք, էլ ինչ սրտով քո հացը ուտենք», ծերունին պատասխանում է, «դուք այն ժամանակ մեղաւոր կը լինէիք երբ իմ որդի Աղիզին քնած սպանէիք, կամ յանկարծ բռնէիք, բայց երբ որ նա զինուորված իր ձին հեծած ժամ ու կէս ձեզ վրա հրացան արձակելուց յետոյ է սպանվել, այն էլ օր ցերեկով այսքան բազմութեան մէջ, մանաւանդ մենք ձեզանից եռապատիկ շատ էինք՝ աչք այս հիման վրա դուք ամենևին մեղաւոր չէք...»: Այս մի և նոյն խօսքերը կրկնում է ինքն Աղիզը:—Ամեն բան վերջացնելուց յետոյ գաւառապետը իր ձիաւորներով երկար որոնելուց յետոյ քարերի կոյտերի միջից գտնում են օգոստոսի մէկին կողոպտած ապրանքները:—Այժմ կարգադրված է այս մեր քաջերին ըստ արժանոյն պարգևատրել: Կեցցեն մեր քաջերը: Այսուհետև Աբագածի տակ ցրուած գիւղերը գիշերը հանգիստ կը քնեն:

Ս. Տ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է որ օգոստոսի 22-ին, ներկայ թւի, վախճանվեցաւ Ֆրանսիայում յայտնի հնագէտ և վրաց լեզուի մասնագէտ ակադէմիկոս Մ. Բրոսսէ: Ուրեմն վրաց հնագիտութեանը, դժբաղդաբար պակասելու է գլխաւոր և գրեթէ միակ ներկայացուցիչ եւրոպ տարվայ հնագիտական մանուածոզովի մէջ:

—

«Новое Время» լրագիրը լսել է, որ համալսարանական կանոնադրութիւնը, որ անցեալ տարի մշակված է եղել, այժմ վերցրած է: Լրագիրը հաստատում է այդ լուրը դրանով, որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը դիմել է այժմ ուսումնարանական վարչութիւնների հոգաբարձուներին, առաջարկելով նրանց որ համալսարանների վերաբերեալ խնդիրները այսուհետև կը վճռվեն համալսարանական խորհրդի և հոգաբարձուի կարծիքը ընդունելուց յետոյ:

—

Ռուսաց լրագիրները շատ են խօսում այժմ մի խնդրի վրա, որ անուանում են, «կրօնական խնդիր:» Մոսկվայի «Русскій Курьеръ» լրագիրը ասում է «Ռուսաց ժողովուրդը փախչում է ուղղափառ եկեղեցուց, դա արդէն իրողութիւն է:» Մի ուրիշ լրագիր «Страна» հարց է առաջարկում արդեօք այն իրողութիւնը, որ ռուսը կրօնափոխ է լինում, կարելի է միմիայն դրանով բացատրել որ հոգևորականները անընդունակ են, և նոյ ինքն իրան պատասխան է տալիս որ ուրիշ նշանաւոր պատճառներ էլ կան: «Հարկաւոր է, ասում է ռուս թերթը, դիմել աւետարանի լոյսին, որպէս զի վերջ դրվի դարևոր ստութեանը, որի պատճառով է կրօնական երկպառակութիւնը:» «Страна» լրագիրը առաջարկում է հեռացնել ռուսաց հոգևորականութիւնից կ ա ս տ ա յ ի ն ոգին և պէտք է որ ծուխը ինքը իր համար քահանաներ ընտրի և նրանց ապահովացնի: Այն ժամանակ, ասում է թերթը, ամեն դասակարգի լուսաւորված մարդ ուրախութեամբ քահանայ, քարոզիչ կը դառնայ, կընդունի այդ պաշտօնը, ինչպէս ուրիշ ազատ պաշտօններ է ընդունում: Պէտք է, ասում է թերթը, քահանայի դիրքը ապահոված լինի իր անձնական արժանաւորութեամբ և նա կախված չը լինի կօնսիստորիաների կամայականութիւնից:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ «ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ» ՏՆՕՐԷՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

—

Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց Նորընտիր Տնօրէն ժողովը իւր պաշտօնի ձեռնարկած միջոցին հարկ անհրաժեշտ կը համարի ներկայանալ Ազգին և յայտնել այն պարտականութիւնները և պէտքերը որք ներկայ միութեան գործով առաւելած են, և թէ ինչ ձևով և ինչ պայմանով է միայն որ իր ծրագրին գործադրութիւնը և յաջողութիւնը կրնան:

Միացեալ Ընկերութիւնը կը կարծէ թէ Հայաստանի վրա իր ուշադրութիւնը դարձնելէ յառաջ, պէտք է նախ կեդրոնը զօրացնել, և թէ մինչև որ կեդրոնը հը զօրանայ, չէ կարելի բաղձացեալ արդիւնքը գաւառներէն ակնկալել, ուստի իւր բոլոր ջանքը պիտի ըլլայ, և այս ի սկաւ ժամանակի՝ կեդրոնին այնպիսի վարչական, ուսումնական և նիւթական կապ մը ստեղծել, որով որոշմունք փութով գործադրին, հրահանգք արագութեամբ և ճշտութեամբ հաղորդուին, Տնօրէն ժողովոյ մէն մի անդամ մի ուրայն և անջատ գործառնութենէ յառաջ եկած դժուարութիւնները և յապաղումները միանգամ ընդ միշտ բարձուին, միով բանիւ գործոց կատարեալ միութիւն մը հաստատուի:

Երբ անգամ մը սոյն պէտքը լրանայ, զոր Միացեալ Ընկերութեան ապագայ յաջողութեան ամենէն էական պայմաններէն մին համարած ենք, Տնօրէն ժողովը իւր բոլոր ուշադրութիւնը պէտք է դարձնէ այսօր ի սփիւռս Հայրենի երկրին հաստատած վարժարանաց մէջ՝ ուսուցանելու միօրինակ և կանոնաւոր դրութիւն մը ստեղծել. այս նպատակին հասնելու համար հարկ է ժողովրդեան տեղական պիտոյից և պահանջմանց ըստ կարելւոյն համապատասխանող և հետզհետէ կատարելութեան հակամէտ ուսումնական յայտագիր մը, դասական յատուկ գրքեր, մանկավարժական ընտիր և ոչ մանրակրկիտ դրութիւններ, և քան զայս աստիճան մը աւելի կարևոր՝ հայրենասէր և հմուտ դաստիարակներ:

Տնօրէն ժողովը Միացեալ Ընկերութեան պիւտճէն պատրաստած ժամանակ, որ գրեթէ տարեկան հինգ հազար ոսկւոյ գումարի մը պիտի յանգի, պիտի ջանայ ամիսէ և ուղղակի կեդրոնին պատասխանատու տեսչութիւններ հաստատել իւր առաջին գործերէն մին պիտի ըլլի ընկերութեան վարժարանները գաւառական շրջանակներու բաժնել և իւրաքանչիւր գաւառագլուխ՝ գաւառական ընդհ. տեսուչ մը կարգել. սոյն դրութիւնը հաստատելը անկարելի կամ աւելորդ համարուած վայրերը՝ առ այժմ տնօրէն դաստուաց հաստատութեամբ շատանալ հարկ պիտի ըլլայ, որոց ստորագրեալ և պատասխանատու են վարժարանին բոլոր միւս պաշտօնեայք: Տնօրէն ժողովը սոյն պահանջները հետզհետէ լրացնելէ յետոյ, իւր ընդհանուր վարժարանաց, բայց մանաւանդ գաւառական տեսչաց հսկողութենէ ազատ եղող վարժարանաց վիճակը ի մօտոյ ուսումնասիրելու համար ամ ըստ ամէ քննիչ այցելու մը կամ պատուիրակ մը պիտի ղրկէ, որոց պաշտօնը պիտի լինի ընկերութեան վարժարանաց ուսումնական և նիւթական կացութիւնը քննելէ յետոյ, իւր քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրել առ Տնօրէն ժողովն:

Ամէն հայաբնակ կեդրոններու մէջ պիտի հաստատուին ընկերութեան մասնաւոր ճիւղեր, ներկայացուցիչներ կամ գործակալներ, որք ընկերութեան նիւթական բարգաւաճման՝ այն է դրամական նորանոր հասոյթից աղբիւրներ ստեղծելու հետամուտ պիտի լինին:

Տնօրէն ժողովը ընկերութեան ապագայ գործառնութեանց ներկայ ծրագիրը իւր ինչ ինչ թերութեամբք թերևս՝ ներողամիտ հասարակութեան ներկայացուցած ժամանակ, պարտ կը համարի յիշեցնել նաև որ՝ երբ Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը ազգին ընդհանուր փափագանց և թերևս ժամանակին պահանջմանց տեղի տալով գրեթէ տարիէ մ'ի վեր բազում դժուարութեանց յաղթեց մինչև որ ընկերութիւնը այժմեան վիճակին եկաւ յանգեցաւ, երբ Միացեալ Ընկերութիւնը իբր յաջորդ նախկին երից այն է Արարատեան, Դպրոցասիրաց-Արևելեան և Կիլիկեան ընկերութեանց, նոցա վարժարանաց տեսչութիւնը, վարչական և նիւթական զանազան յարաբերութիւնները ստանձնելու և եռապատիկ ընդարձակ՝ նա մանաւանդ աւելի մեծ շրջանակի մը մէջ գործելու պիտոյքն կը զգայ, քաղցր է մեզ յուսալ թէ Ազգը ո՛չ միայն պիտի չի զլանայ մեզ այն քաջալերութիւնը և ձեռնտուութիւնը որովք օժտեց մեր նախորդները իրենց ձեռնարկութեանց սկիզբը, այլ այժմ դաստիարակութեան սրբազնական պէտքը իւր ուշադրութեան բարձրագոյն առարկայն նկատելով, ըստ այնմ իւր սեպհական պարտաւորութիւնները պիտի ըմբռնէ, և ըստ այնմ իրեն վերապահեալ բաժինը ճշտութեամբ և մեծանձնութեամբ պիտի կատարէ:

Ցանուն և ի դիմաց Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց, Տնօրէն ժողովը սոյն ներկայ յայտարարութեամբ հրաւէր կը կարդայ ամէն Թուրքիաբնակ, ռուսաբնակ և ի տար աշխարհս բնակող Հայոց որ բարեհաճին միաանգամ ևս ապացուցանել քաղաքակիրթ աշխարհի առջև թէ այն Ազգը, որ գիտցաւ աշխատասէր և մարդասէր, բայց միանգամայն և նիւթական սովու մը համար ամենայն առատաձեռնութեամբ և զոհաբերութեամբ ի չորից ծագաց տիեզերաց յօգնութիւն փութալ, նոյն հայ ազգը պիտի գիտնայ նաև իբր հաւատարիմ զաւակ իւր պանծալի հնութեան և պատկառելի նախնեաց մշտատևական արժանի գործ մը կատարել և դարևոր, հայրենասէր և մտաւորական սով մը բնաջնջել բառնալ:

Արևմտեան քաղաքակրթութիւնը յարևելս տարածելու կոչումն ունեցող ազգ մը պէտք չէ բնաւ իւր աշխարհահռչակ ընթացից մէջ կասի, և այդ մարդասիրական ձեռնարկութիւնն է միայն որ պիտի կարենայ ինքնատպաօրէն արդ դարու պատմութեան մէջ փոքր ի շատէ կարևոր էջ մը գրաւել:

Ուսումնածաւալ ընկերութիւնք, Հայոց Միացեալ Ընկերութեան կազմութեամբ, իրենց պարտականութեան առաջին քայլը կատարեցին, պէտք է որ ազգն ալ երկրորդ քայլն առնու և փորձով ցուցնէ թէ «ուր միութիւն կայ, հոն կայ նաև զօրութիւն»:

Ի դիմաց «Հայոց Միացեալ Ընկերութեանց» Տնօրէն ժողովոյ ատենապետ՝ Յովհաննէս Թորոսեան, ատենադպիր՝ Զարեհ Նիշմանեան:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԲԱԳՈՒՄ, 1 սեպտեմբերի: 600 հեծելազօրներ և 8 թնդանօթներ ուղարկված են Գուլքինիօի ուղղութեամբ ի նկատի ունելով տէքինցիների ընդդիմադրութեան դէպքը: Ասում են, որ սեպտեմբերի 15-ին Գուլքինիօ պաշտօնապէս կը յանձնվի Չերնոզուբովին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 սեպտեմբերի: Երկրորդ փոխառութեան տոմսակներից, որոնք խաղացվեցան սեպտեմբերի 1-ին, տարան հետևեալները:

№№ սեր.	№№ տոմս.	տարած դր.
13.726	19	200.000
9.700	7	75.000
5.274	31	40.000
8.843	50	25.000
18,283	9	10,000
6.938	39	10,000
1.374	30	10.000
8.014	13	8.000
14.331	10	8,000
15.321	46	8,000
14 882	15	8,000
11.155	33	8.000
13 330	47	5.005
7.938	1	5.000
6 301	1	5,000
1 356	18	5,000
6.438	29	50,00
10.771	5	5,000
5.769	28	5,000
7.491	39	5.000
3.757	11	
17 267	11	
17.840	47	
6,579	47	
4 639	63	
2.563	17	
12 977	5	
15.537	3	
9.637	2	
8,523	27	1,000
2.373	24	
9.760	8	
16.131	4	
15 463	8	
18,956	37	
3.532	30	
18.869	22	
1.354	6	
2.097	13	
8.611	45	

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ